

մատանցը վրայէն կ'անցունէին, ուր այն լուիկները կը գտնուէին, և թաթերնուն այն այլևայլ շփումներն որ ըսինք ուրիշ վախճան չունէին բայց եթէ մէկ կէտի մը վրայ հաւաքելու որպափ որ կարելի է շատ մը այն լուիկներէն, որպէս զի գիւրաւ կարող ըլլան ուտելու զանոնք ամենքը :

Այլի բերան էմբըսը կարծեց թէ ճանճերն իրենց ձագերը կ'ուտեն. վասն զի ինչպէս որ յայտնի է իրենց մարմնոյն կզած կը տանին ձագերնին : Սակայն նորանոր ու շարունակ փորձերը լուսաւորեցին զինքը : Մանրացուցին տակ դրաւ կտոր մը սպիտակ թուղթ, որուն վրայ երկու ճանճ հանգչեր էին, որոնք բան մը ուտելու սաստիկ զբաղած կը տեսնուէին. և տեսաւ թղթին վրայ այն լուիկները : Այն ատեն մէկդի առաւ թուղթը, և ժամանակէ մը ետեւ նորէն մանրացուցի տակ դրաւ նոյն թղթին կտորը, և տեսաւ զարմանքով որ այն լուիկները ինքն իրեննին արտաբոյ կարգի բազմացեր էին Ուրեմն ճանճերը չէ թէ իրենց ձագերը կ'ուտէին, այլ մանրացուցով տեսնուած այն մանր կենդանիները, որ օգուն մէջ կը գտնուէին, և կը կպչէին իրենց թևերուն, թաթեւուն և մարմնոյն : Մէկ մը որ ճանճերը ծանրանան ըստ բաւականի այն կենդանի պաշարով, հանգիստ անկիւն

մը կը քաշուին և ուտելու կը զբաղին : Ենտոյ էմբըսը ստուգեց որ ուր օդն ապականած էր, ճանճերը գլուխներէն մինչև ստուրնին ծածկուած կ'ըլլային այն լուիկներով : Իսկ ուր օդը մաքուր էր ու հովահար, ճանճերը վատոյթ և վրանին գրեթէ լուիկ մը չէր ըլլար : Այս կերպով անդդիացի հաշակաւոր քիմիագէտը կ'ապացուցընէ որ ճանճերն ալ օգտակար պաշտօն մ'ունին կատարելու իւր նշանաւոր քննութիւններով այս երևելի քիմիագէտը յայտնեց նոր օղակ մըն ալ եղծման այն հարկաւոր շղթային՝ որ կենսունակ բնութեան մէջ կայ : Այս անտեսանելի անասնիկները ճանճերուն կերակուր ըլլալու համար են, ինչպէս ճանճերն ալ մասնակներուն, և այսպէս հետզհետէ : Այս կենսունակ անասնիկները իրենք ալ իրենց պէտքն ունին, իրենք ալ կը անանին, գուցէ իրենք ալ նոյն պաշտօնը կը կատարեն նկատմամբ ուրիշ անտեսանելի անասնիկներու վրայ, ինչպէս ճանճերն իրենց վրայ կը կատարեն. — սակայն գործեաց անկատարութիւնը թոյլ չի տար այս բանս տեսնելու : Բայց ստոյգ է որ այս անասնիկներն ալ պիտի ունենան իրենց օգտակարութիւնն աւարչութեան կարգին մէջ, վասն զի Արարչապետն բնութեան բան մը ստեղծած չէ առանց նպատակի :

ՈՍՏԱՅՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ ՅԱՆԳՂԻԱ

Անդդիոյ ոստայնագործութեան վերակեցուք մեծ խնամքով տեղեկագիր մը պատրաստեր են, որուն մէջ կը ճշգրտեն իրենց երկրին թէ ոստայնանկութեան գործարանները և թէ անոնց մէջ ոստայնանկող գործեաց թիւը : Այս տեղեկագիրը կը ցուցընէ նաև այն գործարանաց ըրած շարունակ յառաջագիմութիւնները և միանգամայն անոնց արտադրող կարողութեան անդադար

աճումը՝ մեքենայից օգնութեամբ և մեքենական գործեաց կիրառութեամբը, որոնք կը փոխանակեն ձեռնական աշխատութեան, որ բաւական չըլլար պէտքը լեցունելու :

Բամպակի գործարանաց թիւն որ յամին 1850 էր 1632, յամին 1861 էր 2887, և յամին 1871 էր 2483. Իսկ յամին 1875 էր 2665. — Բրդի գործարանաց թիւն որ յամին 1850 էր 1497,

յամին 1871 եղեր էր 1949, բայց յամին 1875 եղաւ 1925. — Խառն կերպասուց գործարաններուն թիւն որ յամին 1850 էր 501, և յամին 1861 էր 630, հիմա է 692. — Յաւելով նաև կտաւի գործարանաց թիւն որ հիմա է 818, հինգ մեծագոյն դաս ոստայնանկութեան գործարանաց բոլորական թիւը կ'ըլլայ, յամին 1850, գործարանք 4600. յամին 1861, գործարանք 6308. յամին 1871, գործարանք 6356. և յամին 1875, գործարանք 6610.

Այս գործարանաց մէջ աշխատող ու տայնանկ գործեաց թիւն յամին 1850 էր 25,638716, յամին 1871 էր 46,450028, և յամին 1875 էր 45,791971. — Բամբակի գործարանաց մէջ աշխատող ու տայնանկ գործեաց թիւն որ յամին 1850 էր 20,977017, բարձրացեր է յամին 1875 ու եղեր է 37,515702. — Բրդի գործարանաց մէջ աշխատող ոստայնանկ գործեաց թիւն որ յամին 1850 էր 1,595278, բարձրացեր է յամին 1875 ու եղեր 3,266703. և խառն գործուածոց ոստայնանկ գործեաց թիւն որ յամին 1850 էր 875830, յամին 1875 եղեր է 2,182792. — Կտաւի ոստայնանկ գործեաց թիւն ալ աճեր է. յամին 1850 էր 865031, և յամին 1875 եղեր է 1,712001. Բայց մետաքսի ոստայնանկ գործեաց թիւը համեմատութեամբ նուազեր է. վասն զի յամին 1850 էր 1,225560, յամին 1861 էր 1,348544, յամին 1870 էր 940143, յամին 1875 էր 1,114708.

Ոստայնանկութեան շոգեշարժ գործեաց (Power Looms) թիւն էր յամին 1875. Բամբակի գործարանաց մէջ 463118, բրդի գործարանաց մէջ 58527, խառն գործուածոց գործարանաց մէջ 81747, կտաւի գործարանաց մէջ 51601, մետաքսի գործարանաց մէջ 10002, ընդ ամենն 664995 շոգեշարժ գործիք, մինչդեռ յամին 1850 էին միայն 301445.

Այս ամեն թիւերը կը ցուցնեն թէ հիմա ոստայնագործութիւնն յԱնգղիա աւելի կ'արտադրէ քան ինչ որ կ'արտադրէր յամին 1850: Բամբակի գործարաններն այն ատեն ունէին միջին հաշուով 10857 ոստայնանկ գործիք առ իւրաքանչիւր ձեռագործ, հիմա ունին 14130. Նոյնպէս բուրդի գործարաններն ունէին 1065 ոստայնանկ գործիք առ իւրաքանչիւր ձեռագործ, հիմա ունին 1696. Խառն գործուածներն ունէին 1747 ոստայնանկ գործիք, հիմա ունին 3154. Կտաւի գործարաններն ունէին 2455 ոստայնանկ գործիք, հիմա ունին 2760. Միջին հաշուով յամին 1850 առ իւրաքանչիւր ձեռագործ՝ կային հիւսեւ լու մեքենայք 129, հիմա կան 174. Բամբակեղինաց համար կային մեքենայք 16, հիմա կան 30. Բրդեղինաց համար կային մեքենայք 65, հիմա կան 118. Խառն կերպասուց (mélangees) համար կային մեքենայք 15, հիմա կան 82 կտաւեղինաց համար: